

**Vi önskar våra läsare
en skön sommar!**

Ett referat från TNC-dagen i maj på sidan 3 • Miljövänligt papper, finns det?
Läs på sidan 8 • Vad är det för skillnad mellan minustecken och
tankstreck? Lars Törnqvist reder ut begreppen på sidan 10

Ur terminologikalendern

17–19 augusti 1992

International Symposium on Terminology Science and Terminology Planning

Symposiet äger rum i Jurmala utanför Riga i Lettland. I anslutning till symposiet och i samma lokaler arrangeras den 20–21 augusti "The International IITF-Workshop on theoretical issues of terminology science". Symposiet och seminariet arrangeras av Terminological Commission of the Academy of Sciences of Latvia, Committee of Scientific Terminology of the Russian Academy of Sciences, International Institute for Terminology Research (IITF) och International Information Centre for Terminology (Infoterm).

Plats: Academy of Sciences of Latvia
Viking Street 3
JURMALA nära Riga, Lettland

Upplysningar genom:

Heribert Picht
Handelshøjskolen i København
Dalgas Have 15
Frederiksberg
DK-2000 KØBENHAVN
Danmark
eller

Dr G. Budin
Infoterm
Heinestraße 38
1021 WIEN, Österrike

4–6 december 1992

Nordiska ministerrådet har beslutat att genomföra ett handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden, det så kallade Nordmål-programmet. Som ett led i detta arrangerar Nordiska språksekretariatet en konferens om fackspråk i Norden.

Avsikten med konferensen är att ge en överblick över den pågående fackspråkforskningens grundelement och huvudtendenser i Norden och till viss del utanför Nordens gränser för att på så sätt bidra till en ökad gemensam kunskap och medvetenhet om fackspråk i Norden.

Konferensen kommer att ta upp ämnen som fackspråk och terminologi, fackspråklig språkplanering, myndigheternas och medicinens fackspråk, undervisning i fackspråk och förhållandet mellan allmänspråk och fackspråk. Ca femton föreläsningar med efterföljande diskussioner kommer att äga rum.

Konferensen är öppen för alla intresserade.

Plats: Star Hotel i Lund
Upplysningar genom:
Nordisk språksekretariat
Postboks 8107 Dep
N-0032 OSLO, Norge
Telefon: +47-2-420570
Telefax: +47-2-427676

2–6 augusti 1993

"Where is LSP in 1993?"

Det 9:e europeiska fackspråkssymposiet arrangeras i samarbete mellan Universitetet i Bergen och Norges Handelshögskola. Uppdragsgivare är AILA (Association Internationale de Linguistique Appliquée) genom Kommissjonen for fagspråk. Det norska ANLA står som medarrangör.

Plats: Bergen, Norge
Upplysningar genom:
LSP Bergen '93 Symposium
c/o Magnar Brekke
NHH/Department of Languages
N-5035 BERGEN, Norge
Telefon: +47-5-959329
eller 959335
Telefax: +47-5-959328

Innehåll

Ur terminologikalendern	2
TNC-dagen 1992	3
Finns det miljövänligt papper?	8
Ett nytt ansikte på TNC	9
Fyrkanter och streck	10
Vad är en standard?	12
Nytt i bokhyllan	13
Ny pappersordlista från TNC	13
Graffiti – ett fackspråk?	14
Termfrågor i urval	16

TNC-Aktuellt

Nyhetsblad för TNCs medlemmar.

TNC är en ideell förening och har till uppgift att verka för att en lämplig teknisk terminologi skapas och används inom offentlig förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedier.

Redaktion:

Berit Björk
Åsa Holmér
Lena Nordlund
Lars Törnqvist

Prenumeration: Elisabeth Lindström

Postadress: Västra vägen 9 C, 171 46 Solna

Telefon: 08-735 85 25

Telefax: 08-27 32 86

Postgiro: 55 60 12-3

Bankgiro: 711-1925

TNC-Aktuellt utkommer med 3–4 nummer per år.
Eftertryck tillåts om källan anges.

TNC-dagen 1992

I början av maj hölls årsmöte i TNCs representantförsamling. Efter mötet, som ägde rum i Industrihuset i Stockholm, avåts en gemensam lunch i Lindströmssalen. På eftermiddagen kunde de närvarande lyssna till Anna-Lena Bucher, Carl Johan Carlberg, Åsa Holmér och Kjell Westerberg från TNC samt till Hans Svensson från SEK. De talade under rubriken "TNC i morgon, mot bakgrund av i går och i dag".

TNC-dagen avslutades med en diskussion där deltagarna gav TNC många goda idéer om hur vi bäst skall möta omvärldens behov och krav i framtiden.

Årsmötet

Staffan Ulvönäs redogjorde under årsmötet för vad som hänt på TNC under jubileumsåret 1991. Förutom sedvanligt TNC-arbete ägnade vi mycket tid åt att hjälpa dem som översatte EGs regelverk. Det innebar dels att vi besvarade frågor från översättarna, dels att vi matade in engelska och svenska termer i en speciell termbank som vi nu kallar TNCs EG-termbank.

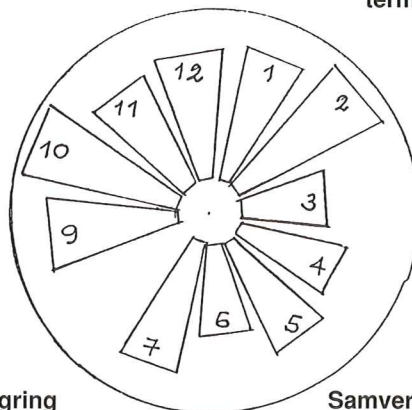
Ulvönäs berättade också att TNC haft kontakter med ett stort bokförlag om att ge ut EG-termbanken som ordlista. Den här ordlistan, som kommer att vara engelsk-svensk och ha ett svenskt register, skall bestå av 3 000 termposter, 1 000 fasta uttryck och 500 förkortningar.

Arbetet med den tredje versionen av TERMDOK på CD-ROM har varit ett annat viktigt arbete under året. TNC har nu tecknat ett avtal med Scandinavian PC Systems i Växjö, som har fått ensamrätt i Sverige att sälja och distribuera skivan.

Ulvönäs såg årets ekonomiska resultat – ett underskott på nästan 200 000 kronor – som tillfredsstäl-

Utbildning och information om fackspråk och terminologi

Normerande terminologiarbete

Insamling och lagring av information

Samverkan – nationellt och internationellt

1 Terminologiteori	7 Informationsinsamling, bibliotek
2 Ordlistearbete	8 Excerpering
3 Terminologistandardisering	9 Termbanker
4 Nationellt samarbete	10 Språklig rådgivning, artiklar m m
5 Nordiskt samarbete	11 Skrivregler och övrig språkvård
6 Internationellt samarbete	12 Kurser

De olika stora blombladen i de prästkragar som visas i figurerna åskådliggör hur tyngdpunkten i TNCs verksamhet legat under åren.

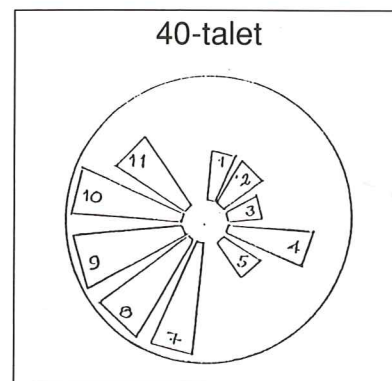
lande med tanke på att TNC färdigställt TERMDOK-skivan och kompletterat datautrustningen.

Under rubriken medlemsärenden orienterade Ulvönäs om TNCs planer på att differentiera medlemsavgifterna. Med ett annat slags avgiftssystem skulle exempelvis en enskild översättare kunna ha råd att ta hjälp av oss på TNC. Vi vill nu göra en grundlig undersökning om hur systemet skall se ut. Fram till dess att ett beslut kan fattas i den här frågan beslutade församlingen att medlemsavgiften om 6 000 kronor skall bibehållas oförändrad under 1993. Inträdesavgiften – också den på 6 000 kronor – slopades av församlingen med omedelbar verkan.

Förutom TNCs EG-ordlista är också en miljöordlista planerad. TNC har sökt 150 000 kronor av Nordiska ministerrådet till en förstudie för att beräkna omfattningen och uppläggningsen av en sådan ordlista. Den totala summan för projektet väntas uppgå till 2 miljoner kronor. Vi hoppas att både Naturvårdsverket och olika industriföretag vill satsa pengar i det här projektet.

TNC i morgon – mot bakgrund av i går och i dag

Kjell Westerberg och Anna-Lena Bucher gav en åskådlig sammanfattning av vad TNC ägnat sig åt under de fem årtionden som institutionen funnits. I form av prästkragar med olika stora blad, som visas i figurerna här intill, berättade de om vilka tyngdpunkter verksamheten har haft under åren.

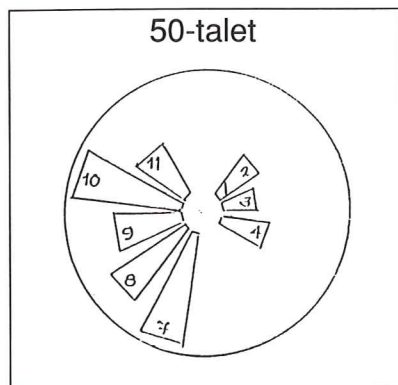

Under 40-talet byggdes TNCs verksamhet upp av John Wennerberg, som

då arbetade på ASEA. Tidigt upprättades de myckna kontakter med brukarna som har kvarlevt genom åren. På 40-talet var det främst de personer som John Wennerberg hade naturliga kontakter med, dvs elektrotekniker, som knöts till TNC.

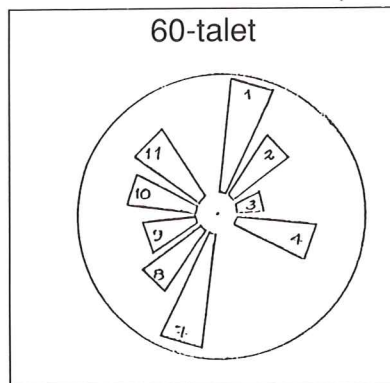
Mycket tid ägnades åt att samla in och lagra information, bl a genom att exciperera termer ur tidskrifter och bygga upp ett fungerande bibliotek. TNC, eller John Wennerberg, bringade då också reda i en sorts basterminologi; ord som *don*, *apparat*, *maskin*, *aggregat* definierades och sattes in i begreppssystem. Det som Wennerberg då kom fram till publicerades som språkspalter i *Teknisk Tidskrift*.

TNC var i hög grad ett språkvårdande organ under 40-talet. År 1942 var de första skrivreglerna klara och ett nära samarbete mellan John Wennerberg och Gösta Bergman vid Nämnden för svensk språkvård (nuvarande Svenska språknämnden) hade etablerats. Andra vid den tiden framstående språkmän som Erik Wellander och Elias Wessén stod också i kontakt med TNC. Alltsedan dess har TNC och Svenska språknämnden samrått i kniviga språkfrågor.

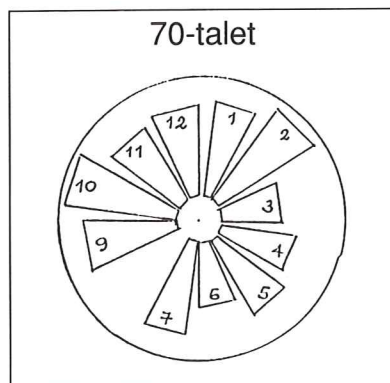

John Wennerberg var fortfarande chef på TNC fram till 1957, då TNC flyttade till IVAs lokaler i Stockholm. I och med detta förstärktes också biblioteksresurserna väsentligt eftersom TNC därmed fick tillgång till IVAs bibliotek. Excerpteringen ingick fortfarande som en stor del av arbetet. TNC hade också då många

granskningsuppdrag. Samtidigt började medlemsbladet TNC-Aktuellt att ges ut.

Under 60-talet levde TNC under ekonomiskt knappa förhållanden. Det TNC ägnade sig åt då, under ledning av den före detta bibliotekarien Einar Selander, var fortsatt uppbyggnad av biblioteket. Terminologiteori och språk teori fick nu betydligt mer framträdande roller än tidigare. TNC syntes mycket, bl a genom de tioalets ordlistor som kom ut under 60-talet.

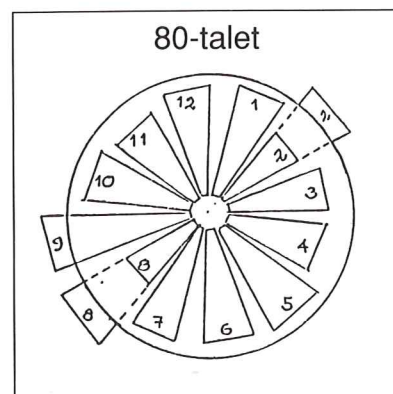
År 1968 gjordes en stor utredning om TNC som resulterade i att TNC tilldelades större resurser än tidigare. Det medförde bland annat att personalstyrkan på 70-talet kunde utökas till mellan fem och sju personer. Terminologiteori fick fortfarande ett relativt stort utrymme i TNCs verksamhet. 70-talet var ordlistornas årtionde; sammanlagt kom 25 ordlistor ut under den här tiden.

Samarbetet med andra språkvårdande organ resulterade i att Språkvårdsgruppen bildades 1976, där Einar Selander blev sekreterare. TNC ingick också ett samarbetsavtal med SIS som mot slutet av 70-talet ledde till att TNC ingick som ledamot i SIS Tekniska nämnd.

En utredning om datamaskinella hjälpmedel vid terminologiskt arbete resulterade i TERMDOK – TNCs system för insamling, lagring och bearbetning av termer – och det var början till vår termbank. Många artiklar publicerades i *Teknisk Tidskrift*, *Standard*, *Elteknik* och *Kemisk Tidskrift*.

År 1976 sammanträffade de nordiska terminologiorganen och bildade Nordterm. Som ett resultat av detta samarbete hölls två år senare en nordisk forskarkurs i terminologi.

Man kunde under 70-talet skönja en bredare fackspråklig verksamhet, som

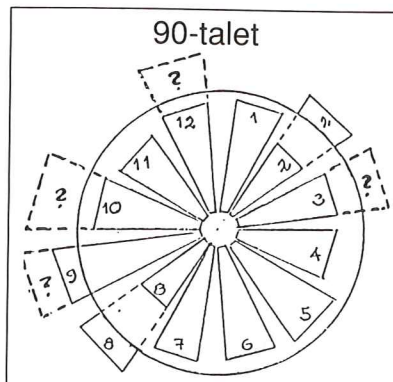

gick över gränserna mot annat än teknik. Och under 80-talet kom flera ordlistor som inte var rent tekniska, t ex Arbetsmiljöordlista och Städteknisk ordlista. Många kurser och seminarier hölls i Nordterms regi och med TNCs medverkan. Vi hade också terminologikurser på universitetet. Den språkvårdande verksamheten inom TNC resulterade i nya skrivregler och publikationen *Byggspråk*. Mot slutet av 80-talet ökade vidare kontakten med standardiseringsorganen markant.

Under 90-talet ser det, enligt Kjell Westerberg, ut att för TNCs del bli fler termbanker, mer av utbildning, mer kontakt med standardisering och

med omvärlden i övrigt – helt enkelt mer marknadsföring och större spridning av TNCs verksamhet.

Olika typer av medlemskap

Anna-Lena Bucher ville ha reda på medlemmarnas åsikter om hur 90-talets termtjänst skulle kunna vara upplagd. Behövs nu en termtjänst för statsanställda, för standardiserare, för alla som skriver eller översätter EG-texter? Om TNCs termtjänst skall breddas – och det är mycket som tyder på att det finns behov av det – krävs någon form av förstärkt finansiering, antingen genom fler medlemmar och avgiftsbeläggning för icke-medlemmar, eller genom ett särskilt statligt anslag.

Som termtjänsten är upplagd i dag är det egentligen bara TNCs medlemmar som får utnyttja denna tjänst. Men många översättare ringertill TNC för att få hjälp med sina översättningsfrågor, och de har inte råd att bli medlemmar till den kostnad som gäller i dag, dvs 6 000 kronor årligen. Anna-Lena Bucher menade att med ett annat avgiftssystem skulle även enskilda personer kunna bli medlemmar utan alltför stor ekonomisk uppoffring.

Med exempel hämtade från våra nordiska systerorganisationer redogjorde Anna-Lena Bucher för olika slags medlemskap.

TSK i Finland har differentierade medlemsavgifter baserade på den ekonomiska omsättningen hos organisationen i fråga. Den lägsta avgiften, för

ideella föreningar, är på 700 finska mark. Den högsta avgiften, för företag med en omsättning större än 500 miljoner mark, är på 4 800 mark.

RTT i Norge är en stiftelse och har ett nära samarbete med en medlemsförening, vars medlemmar är både enskilda personer och företag. Den lägsta medlemsavgiften är 400 norska kronor och den högsta 3 200.

En arbetsgrupp har bildats för att utreda TNCs framtida verksamhet (den s k Framtidsgruppen). Den består av Margareta Brundin, Anna-Lena Bucher, Carl Johan Carlberg, Lars G Larsson och Kjell Westerberg. Framtidsgruppen skall bland annat se över det nuvarande avgiftssystemet och undersöka hur TNCs medlemskap skulle kunna se ut i framtiden.

Fler och bättre termbankar?

Kjell Westerberg berättade om hur utvecklingen av TNCs termbank TERMDOK sett ut genom åren. Mot slutet av 70-talet fanns det som då var TERMDOK centralt i en stordator, och även vi på TNCs kansli fick söka i termbanken on-line. Nu år 1992 har den tredje utgåvan av TERMDOK på CD-ROM kommit, på vilken man kan söka efter ord i en halv miljon flerspråkiga termposter och få svar efter bara ett par sekunder.

Nästa utvecklingssteg i det här sammanhanget är att skapa en termbank där TNCs totala termmaterial finns tillgängligt, även det mest aktuella. Förutom egna databaser, som består av TNCs ordlistor, TNCs excerpter och TNCs EG-termbank, skulle en sådan ständigt uppdaterad termbank således innehålla allt pågående arbete liksom termfrågeutredningar. Med en sådan termbank skulle vi på TNC få ett mycket smidigt arbetsverktyg, med vars hjälp vi skulle kunna göra mer nyanserade terminologiska utredningar.

Satsning på kurser

Åsa Holmér frågade medlemmarna om de tyckte att TNC skulle satsa mer

på utbildning i framtiden. Hon berättade att TNC med jämna mellanrum genom åren hållit kurser i terminologi. Det har varit allt från längre kurser om två veckor till kortare kurser som snarast är att betrakta som föreläsningar.

Under hösten 1993 har TNC och Nordterm planerat att hålla en kurs i terminologi för standardiserare verkssamma inom de internationella standardiseringsorganen CEN, CENELEC, ISO och IEC. Genom denna undervisning kan vi förhoppningsvis i ett tidigt skede påverka utformningen av terminologiavsnitten i standarderna. När standarderna väl är ikraftsatta som svensk standard är det i allmänhet för sent att göra något åt terminologin.

Inför denna kurs tänkte TNC också erbjuda svenska standardiserare en liknande kurs, ett erbjudande som också TNCs medlemmar skulle kunna få. Kursen beräknas omfatta ca 10 timmar och ge deltagarna en introduktion i terminologilära.

Kan TNC göra standardiseringsorganen överflödiga?

Carl Johan Carlberg, som tidigare under många år arbetat på SIS, gav i kåserande form en bild av standardiserarnas behov av terminologerna.

En av de första frågor han ställde sig som nybliven standardiserare var varför SIS inte hade en termbank som man skulle kunna söka i för att kontrollera om en viss term redan var definierad. Tyvärr dröjde det ända tills den andra versionen av TERMDOK på CD-ROM innan svensk standard fanns lätt tillgänglig i en databas.

Carl Johan Carlberg menade att många av de tekniska sekreterarna inom SIS tvingas arbeta med terminologi trots att endast ett fåtal känner till grunderna i terminologiarbetet, något som TNC kanske borde ha lärt dem. En del vänder sig visserligen till TNC för att få en granskning av terminologiavsnitten men inte alla sekreterare.

Alltmer av standardiseringsarbetet görs nuförtiden ute i Europa. Drar man konsekvenserna av detta fullt ut, menade Carl Johan Carlberg, skulle de svenska standardiseringsorganen kunna göras överflödiga. Det som behövs i Sverige är snarare en terminologinstitution som TNC som kan göra god svensk terminologi i de europeiska standarderna.

Vad tror standardiseringen om TNCs roll i framtiden?

Frågan i rubriken gav Hans Svensson, SEK, ett svar på i sitt föredrag. Hans Svensson kan sägas vara en av TNCs trognaste vänner. I stort sett sedan TNC bildades har han kunnat följa verksamheten på TNC. Under början av 60-talet började han sitt arbete inom SEKs kommittéer och fick då kontakt med John Wennerberg. Han var då med om när termen *elkopplare* vann över *svick* och hur termen *dator* över en natt fick genomslag i svenskan.

Här följer ett förkortat och redigerat referat av Hans Svenssons föredrag:

"Kan *teknisk* i Tekniska nomenklaturcentralen påverka eller rent av begränsa TNCs verksamhet? Tekniken griper ju in i många andra vetenskaper, och den tekniska terminologin blandas med t ex medicinsk terminologi. Vi måste alltså vara uppmärksamma på teknikens inbrytningar i verksamheter utanför de gängse teknikområdena. Fackspråken blandas i takt med teknikens ökade användning på allehanda områden och det verkar som om de också bryter in i allmänspråket.

Internationellt centrum

TNC har genom sin verksamhet blivit centrum för teknikens språk. Varför finns det inte då en elektroteknisk ordlista, speciellt med tanke på att

TNCs grundare John Wennerberg var elektrotekniker? Skälet är säkert att det vid tiden för TNCs grundande redan fanns ett internationellt terminologiskt centrum för elområdet: IEC (International Electrotechnical Commission) som åstadkommit en internationell elektroteknisk ordlista, IEV, bestående av 20 000 begrepp med termotvårigheter på många språk, däribland svenska. TNC och SEK borde öka ansträngningarna att marknadsföra IEV. Däremot är jag mer tveksam till en svensk version av IEV.

Ingen konkurrens

IECs ambitioner att utveckla IEV till att innefatta också andra fackområden skapar problem för dess svenska motsvarighet SEK. Vi saknar kompetens inom dessa områden för att hitta de rätta termerna och att granska definitionerna. Här finns en grund för ökat och fördjupat samarbete mellan TNC och SEK. Ett exempel på ett fackområde är telekommunikation, några andra är järnvägsdrift och belysningsteknik. Ett annat naturligt samarbetsprojekt är t ex det aktuella projektet elektrobiologi. Det jag menar med det här är att det inte råder något konkurrensförhållande mellan TNC och standardiseringen; vi har olika kompetensområden.

SEKs arbete är numera lokaliserat till arbete inom de internationella standardiseringsorganen, vilket gör att man i SEKs kommittéer i dag endast granskar och bearbetar förslag från IEC och CENELEC. Ett annat viktigt område för TNC vore därför att stödja SEK i samband med överföringen av dessa förslag till svenska. Genom bl a de terminologikurser som det talades om tidigare skulle TNC dessutom kunna komma in i arbetet inom IEC så att standarderna därifrån innehöll bra och väl genomarbetad terminologi.

Standardiseringsorganen måste verka för texter på svenska. Om man accepterar engelskspråkiga standarder bör åtminstone dess terminologi-avsnitt översättas till svenska. Jag ser

på det framtida TNC som samlingspunkt inte bara för tekniskt språk utan för det centrala svenska fackspråket."

Frågestund

Efter seminariet blev det tid över för en frågestund. Styrelsens ordförande Lennart Holm inledde med att fråga deltagarna vad de ansåg vara TNCs viktigaste kompetensområde och om området borde utvidgas för att man på så sätt skulle kunna bredda verksamheten. Vilken verksamhet skall TNC prioritera i fortsättningen? frågade han, samtidigt som han påminde om de begränsade ekonomiska förutsättningar som gäller för TNCs arbete. Det är också viktigt att TNC i sin verksamhet har balans mellan språkvetenskaplig och teknikvetenskaplig kunskap. Om TNC skall öka kompetensområdet får det ske via självfinansiering, menade han, dvs TNC måste finna uppdrag och ekonomiskt stöd för projekt som vidgar verksamheten. Det må sedan vara uppdrag inom den statliga verksamheten eller inom det enskilda näringslivet. Men för att kunna utföra uppdrag av den sorten behöver det finnas en bas av mycket stor allmänkunskap som samhället måste finansiera. Hittills har staten också tryggt TNCs ekonomi på den punkten.

Lennart Holm undrade vidare på vilket sätt TNC kan ge förbättrad service till medlemmarna för att på så sätt öka medlemsantalet och därigenom få en stabilare och mer balanserad ekonomi.

Han refererade till arbetet inom Framtidsgruppen, den arbetsgrupp som bildats för att diskutera TNCs framtid. I Framtidsgruppen tänker man bland annat ta upp frågor som olika former för medlemsanslutning och differentierade medlemsavgifter.

När ordet lämnades fritt fick TNC en del synpunkter och tips för framtiden. Här redovisas några i förkortad och redigerad form.

Richard Eronn från SEMKO: "Själv ser jag att TNCs verksamhet gör oerhörd nytta på lite längre sikt. Därför måste basfinansieringen komma från samhället. Men man kan också tänka

sig en alternativ basfinansiering från stora bransch- och intresseorganisationer som drar nytta av TNCs kunskaper. Med differentierade medlemsavgifter kunde dessa stora organisationer betala en högre avgift än andra och på så vis bidra med någon miljon till TNCs basfinansiering."

Tvärvetenskapligt på 2000-talet

Hans Arwin, Linköpings Tekniska högskola: "Skall vi diskutera TNCs framtid så måste vi skaffa oss en ödmjukhet inför begreppet *teknik* och vidga det. Som forskare upplever man att det inom vissa områden sker en specialisering. Men samtidigt återgår man till forna tiders vetenskapsområden: man är naturvetare, inte fysiker eller tekniker. Jag tror därför att vi kommer att se mer av tvärvetenskaplig verksamhet på 2000-talet. Man har ju upptäckt att spindelväv i förhållande till sin storlek är mycket starkare än stål. Så om femtio år kanske vi har en spindelfarm i Lund i stället för ett stålverk i Luleå. Då måste vi också kunna hantera språkfrågorna som rör detta utvidgade teknikområde."

Rune Pettersson, Ellemtel: "Jag tror att det är viktigt för TNC att satsa på utbildning och kurser i terminologi. Om ni kommer ut till företagen och håller företagsanpassade kurser så kommer förståelsen att öka för hela terminologiområdet. Det kommer i sin tur att leda till att företagen och organisationerna satsar mer resurser och kanske beställer nya stora projekt. Jag tror att det är ett av de viktigaste områdena där TNC kan expandera och förbereda sig inför framtida krav."

Hans Arwin: "TNC borde komma in tidigt i ingenjörsutbildningen och lära kommande ingenjörer något om terminologi."

Anna-Lena Bucher, TNC: "Några enstaka kurser för blivande ingenjörer har vi haft tidigare, bland annat just på Linköpings Tekniska högskola."

Göran Stensgård, BST: "Inom bygg- och anläggningssektorn har vi nere i

Europa i dag ca 1 500 kommande tekniska regelverk som måste överlämnas till svenska eftersom de skall utgöra referensmaterial för svenska myndigheter. Här finns säkert goda möjligheter för TNC att påverka myndigheterna i utformningen av de här nationella tillämpningsdokumenten."

Richard Eronn: "Jag har förstått att det finns en enorm massa kunskap och många idéer på TNC, vilket jag inte tror att jag är ensam om att ha upptäckt. Om man tittar på kompetensutvecklingen inom TNC så är det kanske den sida som handlar om att kunna föra ut ens idéer och kunskaper som borde förstärkas."

Hans Arwin: "Varje företag har ju en dator och en datorlinje inkopplad i dag. Skulle man inte kunna ha en linje öppen till TNC dygnet runt i stället för att själv köpa en CD-ROM-skiva? På så sätt kunde man vara uppdaterad hela tiden med era kunskaper."

Carl Johan Carlberg, TNC: "Just nu har vi själva inte all kunskap samlad i en enda databas. Som Kjell Westberg sa tidigare hoppas vi att vi snart har ett system där vi på ett och samma ställe kan söka i allt TNC-material. Under tiden har vi ju termtjänsten som kan ge svar på dessa frågor."

Lars Algotsson, Telia Research AB: "Det vore väl tänkbart att koppla upp 071-nummer för terminologiska tjänster."

Margareta Brundin: "Den frågan har redan kommit upp i Framtidsgruppen."

Organisationsform

Ann Christin Cederlund, Näringsdepartementet: "Har ni i Framtidsgruppen diskuterat TNCs organisationsordning eller organisationstillhörighet? Jag vet att TNCs verksamhet är vidare än bara standardisering. Men mig synes det av diskussionen i dag bland annat som att närmare anknytning till standardiseringen i Sverige skulle kunna vara ett sätt att nå en bättre genomslagskraft för terminologiarbetet. Sedan undrar jag också om man i det här framtidsarbetet sys-

lar med kvaliteten på TNCs arbete. Vad får kunderna ut av TNC? Går det att mäta på något sätt?"

Lennart Holm: "Så vitt jag vet tänker inte Framtidsgruppen behandla frågan om organisationstillhörighet. Vi hade ju en diskussion om detta för ca sju år sedan och var väl då överens med standardiseringsorganen om att vi hjälper varandra bäst genom att var och en utvecklar sin egen kompetens. Men kvalitetssidan ingår naturligtvis som själva kärnan i diskussionen om framtiden."

Margaret Cugler-Halling på UD ansåg att TNCs EG-material borde ges ut i bokform och fick besked av Staffan Ulvönäs att en engelsk-svensk ordlista med TNCs EG-material kommer i början av nästa år.

Bilder i databaser

Rune Pettersson tog upp en annan viktig fråga: "Jag har i drygt åtta år undervisat vid Stockholms universitet i en kurs som heter Bilder för information. Jag är övertygad om att framtidens termdatabaser måste innehålla bilder inte minst mot bakgrund av att det kommer att ställas krav på att informationen skall göras tillgänglig för allmänheten. Jag tror att förmågan att hitta i termdatabaser kommer att bli den verkliga skillnaden mellan framtidens över- och underklass. Det får alltså mycket stora sociala konsekvenser hur man bygger upp sina termdatabaser."

Lennart Holm avslutade eftermiddagens seminarium med att sammanfatta vad som sagts:

"Vi uppfattar det som en glädjande otålighet från er sida att vi skall ta till medieteknikens alla grenar och redskap för att sprida vår kunskap. Det vill vi naturligtvis gärna. Kärnan är dock att budskapet skall vara önskvärt och efterfrågat och därför är det nödvändigt att sprida kunskap om vad TNC kan och förmår och på det sättet skapa denna efterfrågan. Ni kan hjälpa oss med detta genom att sprida budskapet utanför medlemskretsen."

Berit Björk och Åsa Holmér

Finns det miljövänligt papper?

Under de senaste åren har det kommit ut en rad produkter på marknaden som uppges vara tillverkade av miljövänligt papper. Vad är det egentligen för slags papper, och hur miljövänligt är det?

Om man skall vara riktigt noga finns det ingen industriell process som är fullständigt miljövänlig. Det behövs alltid råvaror och energi, vars utvinning alltid påverkar miljön på ett eller annat sätt, och det är svårt att undvika restprodukter helt och hållet. Däremot finns det industriella processer som är mer skonsamma mot miljön än andra processer, och det är dessa relativt skonsamma processer som benämns "miljövänliga". Eftersom det är fråga om ett relativt begrepp finns det inga för alla tider givna gränser för miljövänligheten. När den teknik som är allra miljövänligast i dag blir allmänt tillämpad kan den inte längre kallas "miljövänlig", utan den benämningen måste då reserveras för ny teknik som ger ännu mindre miljöpåverkan.

Hela processen

När man bedömer miljövänligheten hos papper måste man beakta all miljöpåverkan under alla stadier i papperets tillvaro, från råvaruutvinning över tillverkning till användning och destruktion. De miljöpåverkande faktorer som är mest aktuella vid papperstillverkning är råvaruåtgång, energiåtgång och utsläpp av föroreningar i luft och vatten.

Ett effektivare utnyttjande av råvarorna innebär mindre miljöpåverkan. Om man kan utnyttja en större andel av veden i varje träd minskar ju antalet fällda träd i förhållande till mängden tillverkad massa. Utvinningen av råvaror för papperets övriga ingredienser, t ex lim, fyllmedel och bestyrkningssmet, påverkar också miljön.

Om man utnyttjar fibrer från returpapper minskar man behovet av massaved. I många fall måste man dock

avfärga returpapperet, och då får man avfall som består av tvättkemikalier och färgrester. Vid tillverkning av mekanisk massa utnyttjar man träåvaren bättre än vid tillverkning av kemisk massa, och dessutom blir utsläppen av kemikalier mindre. Den mekaniska massan har dock en stor nackdel ur miljösynpunkt, nämligen att tillverkningen är mycket energikrävande.

Miljökraven vid papperstillverkning har hittills mest handlat om begränsning av utsläpp av restprodukter från olika steg i tillverkningen, främst kokning och blekning. När kärnkraften avvecklas kommer troligen energiåtgången att tillmätas större betydelse än i dag.

Inte bara klor

I massmedier – inte minst i reklam – framhålls ofta att det som gör ett papper miljövänligt är att det inte är klorblekt. Detta är en grovt förenklad bild av verkligheten. Blekning med klorgas eller klorföreningar är bara en av många processer i papperstillverkningen som ger upphov till miljöfarliga utsläpp. Blekningen görs dessutom ofta i flera steg med olika kemikalier som i viss mån återvinns, vilket innebär att utsläppen av klorföreningar kan begränsas i viss mån. När man bedömer miljövänligheten hos papper får man alltså inte bara gå efter förekomsten av klor vid blekningen. Man måste också ta hänsyn till den totala mängden utsläpp av olika kemikalier och till de utsläpp som uppstår vid tillverkning av dessa kemikalier. De institutioner som miljömärker pappersprodukter väger också in sådana faktorer när de bedömer papperets miljövänlighet, men detta framgår inte alltid av den information som når allmänheten via massmedierna.

Miljöpåverkan vid användning av papper talas det sällan om. Här är det inte själva papperets huvudingredienser som är farligast, utan de ämnen som papper beläggs med för att få lämpliga användningsegenskaper.

Som exempel kan nämnas plastskikt på emballagepapper som gör återvinning omöjlig och kan ge upphov till miljöfarliga utsläpp vid förbränning. Ett annat exempel är tryckkänsliga skikt på självkopierande papper som kan ge upphov till allergier.

Rester från återvinning

Papperets tillvaro slutar med återvinning, deponering eller förbränning. Vid återvinning tvättar man ofta bort gammal tryckfärg, vilket ger vissa restprodukter. Vid deponering får man räkna med en långsam urlakning av kemikalier, men papper är knappast mer miljöaggressivt än sopor i största allmänhet. Vid förbränning av papper uppstår förbränningsavgaser, t ex koldioxid, och aska. Den aska som uppstår vid förbränning av vanligt finpapper innehåller mest mineraliska fyllnadsämnen som inte är särskilt miljöfarliga. Mera opålitliga är t ex plastbelagd emballagepapp, självkopierande papper och värmekänsligt telefaxpapper.

För närvarande finns det två olika kategorier av papper som saluförs under benämningen "miljövänligt papper". Den ena kategorin är papper som inte har genomgått blekning med klor eller klorföreningar, eller har klorblekts i en process där utsläppen är mindre än normalt. Den andra kategorin av miljöpapper är papper som till större delen baseras på returpapper. Här kan returfiberhalten variera; i vissa fall kan den vara 100 %. Även kvaliteten hos returfibererna varierar. Som extremfall kan nämnas det gråfärgade, kortfibriga papper som tillverkas av fibrer från icke avfärgat tidningspapper och det lumppapper som tillverkas av makulerade sedlar.

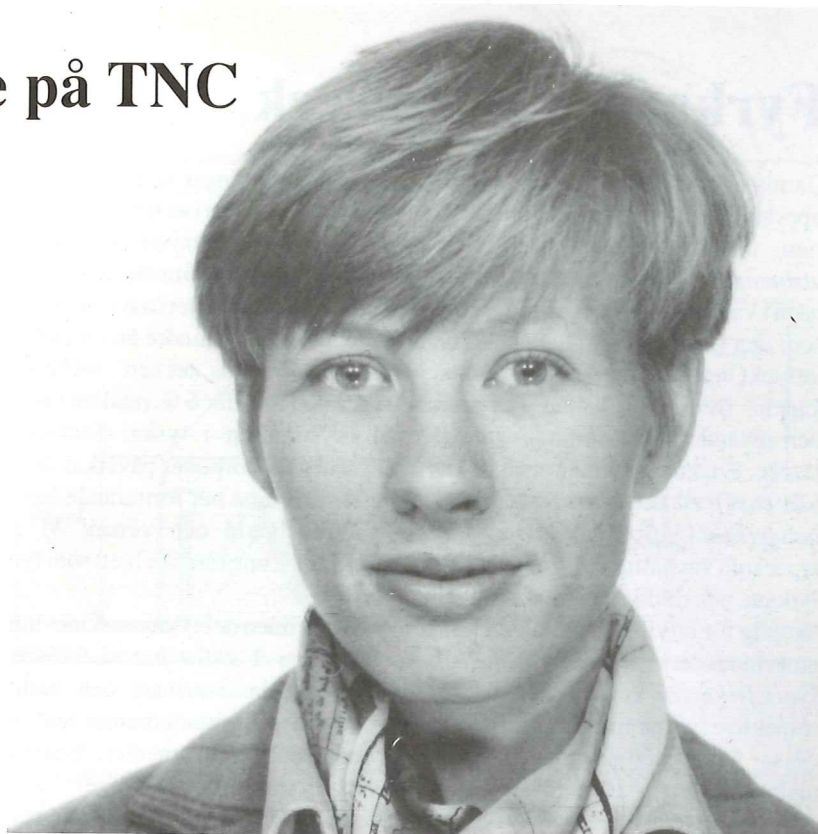
"Miljövänligt papper" är som synes ingen entydig term. Uttrycket bör därför användas med försiktighet. I stället bör man använda mera precisa termer som anger i vilket avseende papperet är miljövänligt, t ex *icke klorblekt papper* och *returfiberbaserat papper*.

Lars Törnqvist

Ett nytt ansikte på TNC

Katja Hallberg har nyligen avslutat sin språkutbildning på University of Surrey i England. I samband med sitt examensarbete, som handlade om översättning av EG-terminologi, kom hon i kontakt med TNC. Hon har under en period varit praktikant på TNC och här gått igenom det material som TNC förfogar över som har med EGs terminologi att göra. För TNCs del har det varit trevligt att göra Katjas bekantskap och vi har bett henne att beskriva sig själv och sitt arbete.

Så länge jag kan minnas har jag varit språkintresserad. Mina studier i franska vid Stockholms universitet varvades med språkkurser och praktikarbete i Frankrike, något som stärkte min känsla för såväl språket som landet. Att dessutom bygga på engelskan och läsa lingvistik föll sig naturligt. Efter 125 poäng (60p franska, 40p engelska och 25p lingvistik) insåg jag att jag ville inrikta mig på översättning. Jag antogs hösten 1990 till en ettårig översättarutbildning (Master of Arts in Translation) vid University of Surrey, Storbritannien. Inom kursens ram gavs även en introduktion i terminologi och lexikografi och genom denna fick jag nya intressanta aspekter på språkbehandling.

Såväl mitt specialarbete under vårterminens gång som mitt examensarbete omfattade översättning av EG-texter från engelska till svenska. Orsaken till att jag valde EG-relaterat material var att jag under mitt år i Surrey ofta stött på en tämligen "vildvuxen flora" i svensk press av översatta specifika EG-termer. 1991 var ju ett omtumlande år med en intensiv EG-debatt där termer som *harmonisering*, *subsidiaritet*, *tillnärmning* m fl förekom flitigt. Jag fann att översättningarna av begreppen ofta var något diffusa och att någon enhetlighet i användningen inte alltid verkade råda.

Detta gjorde mig intresserad och nyfiken och jag började undra om det inte fanns någon organisation eller myndighet som ansvarade för att skapa enhetlighet inom området. Tack vare lärare vid Surrey-universitetet fick jag kännedom om TNCs existens och verksamheten som pågick där med sammanställning av en svensk EG-termbank. Jag kom i kontakt med Kjell Westerberg och Anna-Lena Bucher, och vid ett studiebesök förra sommaren fick jag inte bara nyttig bakgrund till mitt examensarbete utan även en inblick i praktiskt terminologiarbete.

Att det ligger ett enormt arbete bakom fastställandet av en term var något jag själv i viss mån fick erfara när jag kämpade med min översättning. Att vara på jakt efter en korrekt teknisk term inom ett särskilt fackområde var ofta en utmaning för mig som enbart är allmänspråkligt utbildad. Här insåg jag hur ofantligt viktig kontakten med fackmän/fackkvinnor var för att nå och förstå en terms begrepp och användning, men visst önskade jag ibland att jag hade haft en mera teknisk bakgrund. Vissa termer kan ibland verka omöjliga att spåra men så plötsligt en dag mitt i verkligheten, på apoteket eller i livsmedelsaffären, står man öga mot öga med den eftertraktade termen. Detta är säkert en gemensam lyckonämning för översät-

tare och terminologer.

Under fyra aprilveckor har jag nu haft förmånen att praktiktjänstgöra på TNC. Det har varit en mycket intressant period och jag har kommit i kontakt med flera av TNCs verksamhetsområden. Redan första dagen fick jag sätta mig in i nya TERMDOK på CD-ROM. Att på ett fåtal sekunder kunna söka igenom ett så gediget material är fantastiskt för en översättare. Jag har även fått hjälpa till med att besvara termfrågor, speciellt då översättningsfrågor. Svaren som TNCs termtjänst ger registreras och utgör därmed en unik kunskapsbank. Under en dag deltog jag i en lärarisk diskussion om ISO 1087, "Vocabulary of Terminology". Diverse översättningsarbeten fick jag till min glädje även syssla med. Att excerperera den engelska respektive den svenska versionen av EGs regelverk var i högsta grad intressant eftersom jag specialiserat mig på just EG-terminologi.

Inom TNC finns verkligen en beundransvärd kunskap som täcker ett stort antal ämnesområden. Det känns därför både roligt och inspirerande att redan nu i sommar få komma tillbaka och arbeta på TNC under ett par månader.

Katja Hallberg

Fyrkanter och streck

Gamla tiders typografer hade en stor uppsättning blytyper för ordmellanrum och andra mellanrum, så kallade *utslutningstyper*. En av dessa typer hade kvadratisk genomskärning, eller som den gamle typografen skulle ha uttryckt det: dess bredd var lika med kägeln. Den typen kallades *fyrkant* och användes bl a för indrag vid nytt stycke. En annan mellanrumstyp var hälften så bred, och den kallades därför *halvfyrkant*. Siffror göts i regel på typer som var hälften så breda som en fyrkant, och därför var halvfyrkanten lämplig för utfyllnad i tabeller. Dessutom fanns det *tredjedelsfyrkanter* och *kvartsfyrkanter*, av vilka det gick tre respektive fyra på en fyrkant. Förutom dessa fanns det en massa smala utslutningstyper för justering av ordmellanrum och breda för utfyllnad av utgångsrader, men dem går vi inte närmare in på här.

De trycktyper som användes i Sverige var i allmänhet tillverkade i Tyskland med mått enligt det så kallade Didot-systemet. Därför överensstämde den svenska uppsättningen av utslutningstyper med den som användes i Tyskland och andra länder på den europeiska kontinenten. Däremot gick engelsmännen sin egen väg. I England användes en annan måttskala än på kontinenten, och uppsättningen av utslutningstyper skilde sig också något. Fyrkant och halvfyrkant fanns dock även i England. Eftersom en fyrkant hade ungefär samma bredd som ett versalt *M* kallades fyrkanten *emquad* eller *emspace*. Halvfyrkanten var ungefär lika bred som ett gement *n*, och den kallades därför *enquad* eller *enspace*. Det är lätt att höra fel på *em* och *en* i en bullrig arbetsmiljö, och därför använde man i dagligt tal mer särskiljbara termer: *mutton* för *emquad* och *nut* för *enquad*.

Maskinsättning

Så länge man plockade blytyper för hand var allt frid och fröjd när det gällde utslutningstypernas nomenklatur. Sen kom sätmaskinerna och rörde till det. På en sätmaskin finns det nämligen inget direkt samband mellan tecknens bredd och kägeln.

Det finns t ex inget som hindrar att man använder matriser med mått enligt det engelska måttssystemet i kombination med gjutinstrument för Didot-systemet. Eftersom en engelsk punkt är ca 6 % mindre än en Didotpunkt blir alla tecken inklusive fyrkanten ungefär 6 % smalare i engelska stilar än i tyska. Tecknens inbördes proportioner påverkas dock inte – siffrorna har fortfarande halvfyrkants bredd och versalt *M* är fortfarande ungefär lika brett som fyrkanten.

Nu för tiden är bly-sätmaskiner inte så vanliga. I stället har vi fotosätmaskiner, laserskrivare och andra apparater som åstadkommer text på papper och andra medier. Bokstavernas utformning bygger dock fortfarande på traditioner från bly-sättningen, och det som gäller för bly-sätmaskinernas stilar gäller i de flesta fall även för fotosättningsstilar.

Förhållandet mellan tecknens bredd och höjd är ungefär samma i alla typsnitt med normala proportioner. Men det finns också typsnitt som är avsevärt smalare eller bredare än normalt. I allmänhet görs då fyrkanten i motsvarande grad smalare eller bredare, så att fyrkanten fortfarande motsvarar bredden av versalt *M* och halvfyrkanten är lika bred som en siffra.

Definition av fyrkant

Det här gör att det är svårt att formulera en allmängiltig definition av begreppet *fyrkant*. I svensk standard SS 03 60 18 definieras fyrkant som 'mått för mellanrum i sidled, i regel lika med teckengradens Åp-höjd'. Med *Åp-höjd* menas det utrymme i höjddet som teckenkombinationen *Åp* upptar i den aktuella teckengraden. Definitionen stämmer så länge man håller sig till normala typsnitt, men den stämmer inte för onormalt smala eller breda typsnitt. Ett annat sätt att definiera fyrkanten är att sätta den i relation till bredden hos vissa tecken, t ex som bredden av två siffror eller versalt *M*. Tyvärr ger en sådan definition inte heller någon exakt överensstämmelse

med verkligheten. I praktiken får man alltså hålla sig till den pragmatiska definitionen att en fyrkant är det mått som tillverkaren anger som en fyrkant.

En halvfyrkant var ursprungligen alltid exakt hälften så bred som en fyrkant. Numera kan man inte vara så säker på den saken. Av praktiska skäl gör man ofta halvfyrkanten lika bred som siffrorna, oavsett om det går exakt två siffror på en fyrkant eller inte. Och det blanktecken som kallas *kvartsfyrkant* på svenska och *thin space* på engelska kan mycket väl ha en bredd som avviker betydligt från en fjärdedel av fyrkanten därför att tillverkaren vill att kvartsfyrkanten skall ha samma bredd som punkt och komma. Detta innebär inga praktiska problem för den som arbetar med ett visst sättningsystem, men det innebär problem när man skall formulera sättningsregler som skall kunna tillämpas i olika system.

Olika långa streck

Nu hoppar vi tillbaka i tiden till den gamle typografen och hans blytyper. I hans kast, dvs den låda där de olika typerna låg i små fack, fanns två sorters vågräta streck. Det ena strecket hade en bredd av ungefär en tredjedels fyrkant och kallades *divis* av typografen och *bindestreck* av vanliga dödliga. Det andra strecket, som var lika brett som en hel fyrkant, kallades *minus* av typografen och *tankstreck* av annat folk. I bly-sätmaskinens matris magasin fanns också en *divis* och ett *minus*. I en del sätmaskinsstilar var *minus* lite smalare än en fyrkant, men detta var sällsynt, och i vilket fall som helst fanns *minus* i bara en bredd hos vanliga tryckerier. De tryckerier som sysslade med produktion av vetenskaplig litteratur hade ofta ett lite större sortiment av streck, bl a ett särskilt *minustecken* för matematiska uttryck.

Den engelske typografen hade en lite större kast än sin svenske kollega, och den innehöll fler sorters streck. Förutom *divis*, som på engelska kallas *hyphen* av både fackmän och lekmän, fanns *en dash* som hade en halvfyrkants bredd, *em dash* som hade en

hel fyrkants bredd och 2 em dash som var lika brett som två fyrkanter. Ibland förekom även streck med tre eller fyra fyrkanters bredd. Den engelske typografen hade alltså åtminstone tre sorters dash att välja mellan där hans svenska kollega bara hade en sorts minus att ta till.

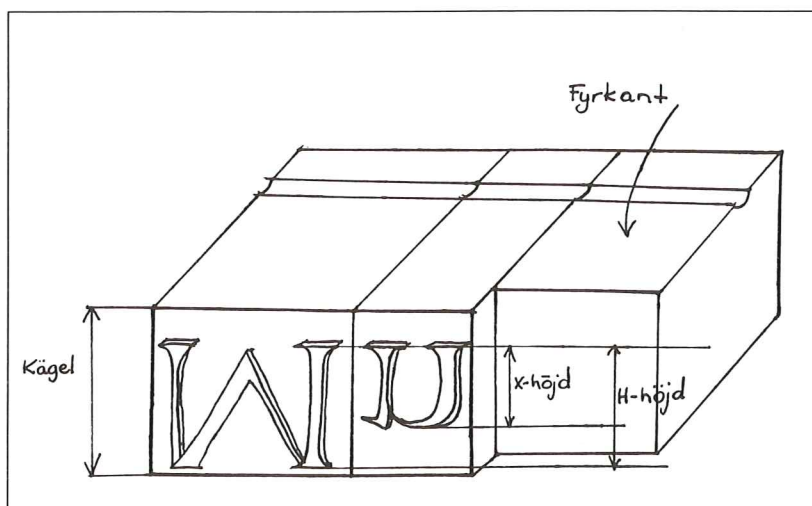
Det kortaste strecket, en dash, som kan benämnas kort minus eller halvfyrkantsminus på svenska, användes i England bl a som tillstreck mellan siffror: 1859–61. Det sattes alltid tätt intill siffrorna. I Sverige använde man i detta fall motsvarigheten till emdash, vilket vi på svenska kan kalla långt minus eller helfyrkantsminus för att skilja det från det kortare strecket. Även i Sverige satte man tillstrecket tätt intill siffrorna: 1859–61.

I England användes helfyrkantsminus som tankstreck, dvs för att markera inskott eller paus i en mening. Även detta streck sattes tätt intill omgivande tecken utan ordmellanrum: *I once had to admit—to my shame—that I had never read any book written by Thackeray!* I Sverige använde man samma streck, men här omgav man det med ordmellanrum: *Ingenjör Andrée — han som aldrig kom till Nordpolen — experimenterade med luftballonger.*

De allra längsta strecken, 2 em dash eller längre, användes i England för att markera utelämning eller avbrott i text: *His d— layouts would never work; but precision printing can be successful if—* På sättmaskiner saknades tvåfyrkantsminus av tekniska skäl, vilket innebar att man fick ersätta det tecknet med två helfyrkantsminus i maskinsatt text (liksom i exemplet ovan). I Sverige använde man i motsvarande fall vanligt helfyrkantsminus eller utelämningstecken bestående av tre punkter . . .

Amerikansk teknik

Från England exporterades boktryckarkonsten till Amerika, och de engelska sättningsreglerna följde med dit. De lever fortfarande kvar i Amerika, medan de i England har ersatts av nya sättningsregler som bättre över-

ensstämmer med de kontinental-europeiska.

Datorns vagga stod som bekant i USA, och fotosättningstekniken bygger i stor utsträckning på datorteknik. Därför kom fotosättmaskinerna och dess släktingar laserskrivarna att utvecklas i USA eller anpassas till amerikanska förhållanden. Fonterna till fotosättmaskiner kom följaktligen att innehålla både kort och långt minus.

Under 1800-talet hade man börjat sätta text allt glesare, bland annat beroende på att sättarnas ackord beräknades efter mängden satt text uttryckt i antal n , alltså ungefär halvfyrkanter. Den här glesa sättningen var inte bara ful, den innebar dessutom slöseri med papper. I Europa ansträngde man sig därför ett stycke in på 1900-talet för att göra de satta raderna så kompakta som möjligt. Ord mellanrummen minskades till i genomsnitt en tredjedels fyrkant. Tidigare var mellanrummen i genomsnitt en halv fyrkant mellan vanliga ord och minst en fyrkant efter stora skiljetecken. Indraget vid nytt stycke gjordes aldrig större än en fyrkant, och ibland slopades det helt. När de europeiska tryckerierna gick över till fotosättning på 1970-talet fick de tillgång till ett kortare minus, och de utnyttjade då tillfället att göra satsen ännu tätare – de använde helt enkelt helfyrkantsminus i stället för halvfyrkantsminus.

I England hade man under tiden börjat byta ut sina gamla helfyrkants-

minus utan ordmellanrum mot halvfyrkantsminus omgivna av ordmellanrum. På det viset fick alltså England samma regler för sättning av minus som övriga Europa – men i USA användes fortfarande de gamla engelska reglerna.

Desktop

Numera är sättning av text en konst som inte längre är förbehållen en speciellt utbildad yrkeskår. Vem som helst kan ägna sig åt sättning med hjälp av en persondator utan någon speciellt märkvärdig kringutrustning. Eftersom desktop-tekniken är en amerikansk uppfinning bygger den i huvudsak på amerikanska sättningsregler. En del amerikanska egenheter kan vara störande, t ex spärning av glesa rader och omvända inledande citattecken ("sixty-six ninety-nine"). Verkliga svårigheter uppstår när svenskar skall använda program och manualer som är översatta från engelska av personer som inte är förtrogna med grafisk terminologi och svenska sättningsregler. Följden blir i många fall hemmagjord terminologi och obegripliga anvisningar. Man blir ju ganska förundrad när man stöter på en term som *halvt tankstreck*. Och inte är det lätt att tillämpa de välgjorda grafiska handböcker som finns på svenska när tecken, mått och funktioner heter något annat i datorprogrammet än i handboken.

Lars Törnqvist

Vad är en standard?

Hon tackade för papperen jag hade sänt över. De handlade om kommatecknet som decimaltecken.

– Men du har fel när du säger att det följer internationell standard, hävdar hon. I engelskspråkiga länder har man ju punkt som decimaltecken. Det ställer till en massa problem, men det är vad jag måste lära ut på universitetet.

– Det var så till helt nyligen, svarar jag, men du måste lära om. Den internationella standardiseringsorganisationen ISO har valt kommatecknet till decimaltecken. Det är standardiseringsorganen och inte det praktiska bruket från ort till ort som bestämmer vad som är standard.

– Då menar vi helt olika saker med ordet *standard*, påpekar hon.

Jag instämmer. – Ordet *standard* har ju många olika betydelser. Den standard jag menar är ett styrinstrument för att motverka förvirring på olika områden. Det är inte riktigt samma sak som allmänt bruk eller *de facto*-standard.

Det är med hjälp av systematiskt utarbetade rekommendationer, *standarder*, som vi på sikt skall nå en samordning. Begreppet kan definieras så här:

standard

beskrivning som utarbetats i samordningssyfte och för upprepad tillämpning

– Den officiella definitionen är lite krångligare, fortsätter jag. Den lyder på svenska:

standard

dokument, upprättat i samförstånd och fastställt av erkänt organ, som för allmän och upprepad användning ger regler, vägledning eller egenskaper för aktiviteter eller deras resultat, i syfte att nå största möjliga reda i ett visst sammanhang

Den är skriven av ISO och IEC, men återges också i den europeiska standarden EN 45020. Såväl de internationella som europeiska standardiseringsorganisationerna står alltså bakom den.

– Men, frågar hon, du har ändå gjort din egen definition! Varför det?

– Den officiella avser standard som fastställts av en organisation. Min definition beskriver standard även när den bara är avsedd att gälla lokalt, t ex inom ett företag.

– Då menar du att en standard inte behöver vara för "allmän användning", men varför har du ändrat ordet *dokument* till *beskrivning*?

– Jo, därför att det är själva innehållet i dokumentet som är av intresse, precis som när en författares berättelse publiceras i en bok. En standard i sin enklaste form skulle t o m kunna utgöras av den muntliga traditionen.

– Nå, vad menas då med att *decimalkommat* föreskrivs i *internationell standard*?

– Man kan indela standarder i *grundstandard*, *metodstandard* och *produktstandard*, men den indelningsgrund vi nu talar om utgår från vem som står bakom standarden – företag, branscher, nationer etc.

Här är en sammanfattning som också visar hur jag steg för steg använt redan definierade termer, först *standard*, sedan *nationell standard* etc, för att bygga upp nya definitioner. Till några av definitionerna finns det kommentarer.

företagsstandard

standard avsedd att tillämpas vid tillverkning eller som underlag för upphandling inom ett företag, fastställd av behörig instans inom företaget

branschstandard

standard avsedd att tillämpas vid tillverkning eller som underlag för upphandling inom en bransch, fastställd av behörig instans inom branschen

Branschstandard fastställs i Sverige ofta som *svensk standard*. Ett exempel på branschstandard som inte är svensk standard är AMA (Allmän Material- och Arbetsbeskrivning).

nationell standard

standard avsedd att underlätta lagstiftning och handel, upprättad i

samförstånd mellan tillverkare, konsumenter och myndigheter, samt fastställd av erkänt nationellt standardiseringsorgan

Nationell standard kan tillämpas antingen på frivillig väg eller som myndighetsföreskrift.

svensk standard

nationell standard fastställd av SIS

regional standard

standard avsedd att underlätta lagstiftning och handel, upprättad i samförstånd mellan tillverkare, konsumenter och myndigheter i samarbete mellan flera geografiskt samhörande nationer

europaisk standard

regional standard, genom vägd röstning godkänd av medlemmarna i någon av de europeiska standardiseringsorganisationerna CEN, CENELEC eller ETSI

Europeisk standard skall fastställas nationellt enligt CEN/CENELECs respektive ETSIs regler och är i princip inte tillgänglig för direkt tillämpning.

INSTA-numrerad standard

regional standard som endast ges ut nationellt i ett eller flera av de nordiska länderna men som kan åberopas under gemensamt INSTA-nummer

internationell standard

standard avsedd att underlätta lagstiftning och handel, upprättad i samförstånd mellan tillverkare, konsumenter och myndigheter i samarbete mellan medlemmarna i en internationell standardiseringsorganisation

Internationell standard kan utgöra underlag för *nationell* eller *regional standard*. Det möter inget hinder att välja delar ur eller avvika från den internationella standarden. Den kan också til-

lämpas direkt utan att ha överförts av nationellt eller regionalt organ.

Medel för öppen världshandel

– Jaha, här har du beskrivit internationell standard på ett helt annat sätt än standardiseringsorganen gjort själva. Men om du tycker att de gör dåliga definitioner, hur är det då med de standarder de gör?

– Nja, dålig har jag väl inte sagt? Det bästa får inte bli det godas fiende. Du kan lägga märke till att standard på internationell nivå skall öppna världshandeln genom att ta bort handelshinder. I ISO/IEC Directives 1989 står det "The objective of an International Standard is to define clear and unambiguous provisions in order to facilitate international trade and communication."

Det innebär i praktiken att man i valet mellan olika lösningar tar den som har största förutsättningen att bli globalt tillämpad även om det i övrigt råder oenighet om hur bra den är. Alltså, alla kanske inte tycker att kommatecknet är bäst som decimaltecken, men det är det som har den största förutsättningen att bli globalt använt.

– Inte bryr sig väl alla jordens engelskspråkiga länder om vad andra bestämt över deras huvuden? De fortsätter nog med decimalpunkten.

– Den internationella standardiseringen bygger på att ingenting bestäms över någons huvud. Alla har varit med om att ta fram standarden. Dessutom är tillämpning av standard frivillig. Det är bara om man vill dra nytta av samordningen som man bör följa standard. Om alla väntar på varandra innan de börjar tillämpa standarden kan man förstås inte nå målet.

– Men, säger hon, jag avvaktar och ser hur andra gör innan jag törs lära ut att decimaltecknet i engelsk text skulle vara annat än punkt.

Carl Johan Carlberg

Nytt i bokhyllan

Thorell, Jerker

Datalexikon. – Stockholm : Almqvist & Wiksell, 1991.

– 266 s. : tab.

ISBN 91-21-12428-8

Detta är en ny, reviderad upplaga av Columnas datalexikon och innehåller över 2 500 uppslagsord med utförliga förklaringar.

Ordboken är tvåspråkig med engelska och svenska uppslagsord sorterade. Denna upplaga har kompletterats med termer som rör ordbehandling samt termer från den grafiska branschen med tanke på den ökade användningen av desktopprogram. Boken avslutas med ett par bilagor med beskrivningar av olika gränssnitt och teckenkoder.

Lexikon för teknisk isolering. – Bryssel : EURIMA : FESI, 1990. – 321 s.

Lexikonet har tagits fram av branschorganisationerna EURIMA och FESI i ett försök att underlätta utbytet av teknisk kunskap och förenkla flödet av varor och tjänster inom isoleringsbranschen på en öppen europeisk marknad. Omfånget är ca 700 termer med termmotsvarigheter på engelska, franska, tyska, spanska, italienska, svenska, holländska och serbokroatiska. Varje språk bildar ett kapitel med definierade termer och termmotsvarigheter på de övriga språken.

Boman, Mogens

EC from A to Z : abbreviations. - Köpenhamn : Dansk standardiseringsråd, 1991.

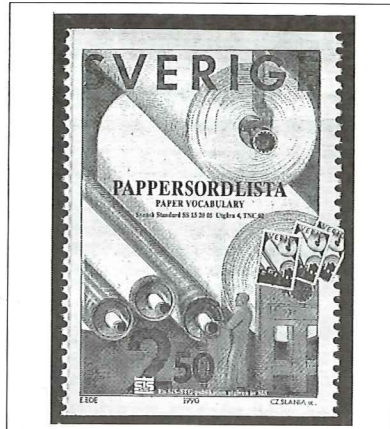
- 467 s.

ISBN 87-7310-123-0

Lexikonet är ett försök att sammanställa och tyda en hel del av de uttryck, förkortningar och akronymer som används inom EG. Förutom EG-specifika uttryck finns beteckningar för olika länders myntslag och diverse beteckningar som används inom flygväsendet världen över. Boken innehåller ca 7 500 förkortningar och anger

betydelsen på ursprungsspråket, om detta är något av de nio EG-språken, norska eller svenska. Genomgående är att alla termer översätts till engelska oberoende av ursprungsspråk.

Ny pappersordlista från TNC

Sedan länge har TNC 74 Pappersordlista varit slutsåld, och många som hört av sig till TNC har undrat när nästa utgåva av Pappersordlista kommer. Nu är den här, heter TNC 92 (och SS 15 20 05, utg 4) och är utarbetad av en arbetsgrupp inom SIS-STGs tekniska kommitté TK 24 i samarbete med TNC.

TNC 92 är en reviderad och utökad utgåva av den förra ordlistan. Det totala antalet termposter uppgår till ca 1 200. Förutom termer och definitioner på svenska och engelska innehåller termposterna motsvarigheter på franska, tyska, danska, finska och norska, liksom särskilda register för varje språk. Den förra utgåvan bestod av en svensk och en engelsk version i separata publikationer. Nu har vi valt att ge ut en enda ordlista där varje termpost innehåller både en svensk och en engelsk definition.

Arbetsgruppen har reviderat den förra utgåvan grundligt. Ett par hundra nya termposter har tillkommit, främst inom områdena vedhantering, massatillverkning, papperskvaliteter och tryckning. Dessutom har vi bearbetat definitionerna språkligt för att åstadkomma större terminologisk stringens.

TNC 92 Pappersordlista kan beställas från TNC och SIS och kostar 620 kronor (exkl moms).

Graffitisläng – ett fackspråk?

– Det är någon som har klottrat på garagedörren där jag bor, sade en arbetskamrat en dag.

– Är du säker på att det är klotter? Det kanske var en *top-to-bottom* eller en *throw-up*, föreslog jag som just hade läst en artikel om graffiti i "Forskning och framsteg", där uttryck på graffitisläng stod förklarade. Enligt graffitikonstnärerna är det stor skillnad på klotter och graffiti.

Graffiti kommer från italienskan. Ordboks författarna är inte riktigt överens med utövarna om att det är skillnad på graffiti och klotter. Enligt "Bonniers svenska ordbok" är *graffito*, pl. *graffiti* 'inskrift el. teckning som ristats på mur e.d.' och i Språknämndens "Från rondell till gräddfil" står det att det är 'väggklotter' (med det första belägget från 1975). I AWIs "Svensk ordbok" står det 'vägg-

klotter, målning med sprutfärg på betong'.

Slang, jargong och fackspråk har vissa likheter. De används av en speciell grupp människor som är väl insatta i ett visst ämne. De som inte tillhör denna grupp känner ofta inte till språket. Man kan stänga människor ute både om man använder fackspråk och slang. Orden eller termerna har oftast en väl avgränsad

innebörd. Slang är emellertid inte ett etablerat språk utan förändras hela tiden.

Graffiti-slang består nästan enbart av engelska uttryck eftersom företeelsen kommer från USA.

Företag beställer

Numera utförs graffiti inte längre enbart nattetid på otillåtna platser. Företag har börjat beställa graffiti till sina lokaler. Fastighetsförvaltningen i Malmö har beställt målningar och låtit klotterskydda dem. Vill man se exempel på beställd graffiti i Stockholm kan man t ex gå på restaurang Peppar, åka till Hagsätra och studera bageriet Alimenta, eller besöka kiosken bredvid Bredängs tunnelbanestation.

Graffitiskola

Än så länge tillhör emellertid de flesta graffitiutövarna en underjordisk kultur, en sk subkultur, och de flesta graffiti-målningar är inte beställda och inte tillåtna. Men Graffitiskolans start, 1989 i Stockholm, visar ändå att attityderna har förändrats. Skolan kom igång på initiativ av graffiti-målare men med stöd av regeringen, de sociala myndigheterna, Stockholms Lokaltrafik och ungdomshuset Fryshuset, där skolan nu har sina lokaler.

I dag är graffiti-språket inte riktigt rumsrent. Men vem vet, i framtiden kommer det kanske att vara en del av målarnas fackspråk?

Lena Nordlund

Liten graffitiordlista

black-book

anteckningsbok med skisser av graffiti-målningar (1)

bomba

utföra en *top-to-bottom*

crew

löst formad grupp av *writers*

graffiti

konstnär bestående av färgstarka väggmålningar utförda med sprayfärg
Graffiti utövas ofta på otillåtna platser.

graffitimålning (1)

enskilt verk av *graffiti*

graffitimålning (2)

verksamhet att måla *graffiti*

King

högsta titeln i en grupp *writers*
Titeln innehas av den som har personligast stil, är mest produktiv eller djärvast.

klotter

målning eller skrift som saknar skönhetsvärde
Graffiti brukar anses vara klotter av utomstående, men inte av graffitiutövare.

piece

fullständig graffiti-målning (1)

med fyllda bokstäver eller andra motiv i flera färger, ofta med färglagd bakgrund
Piece är en förkortning av "masterpiece".

tag

enkel enfärgad spray- eller tuschsignatur
Tags brukar anses vara *klotter*. Även svensk pluralform, taggar, förekommer.

top-to-bottom

graffiti-målning (1) eller kombination av graffiti-målningar (1) som fyller ett helt utrymme; jfr *bomba*

Exempel på utrymme är gångtunnel, husvägg och insidan eller utsidan av tunnelbanevagn.

throw-up

graffiti-målning (1) bestående av stora bubbelbokstäver med enbart konturlinjer

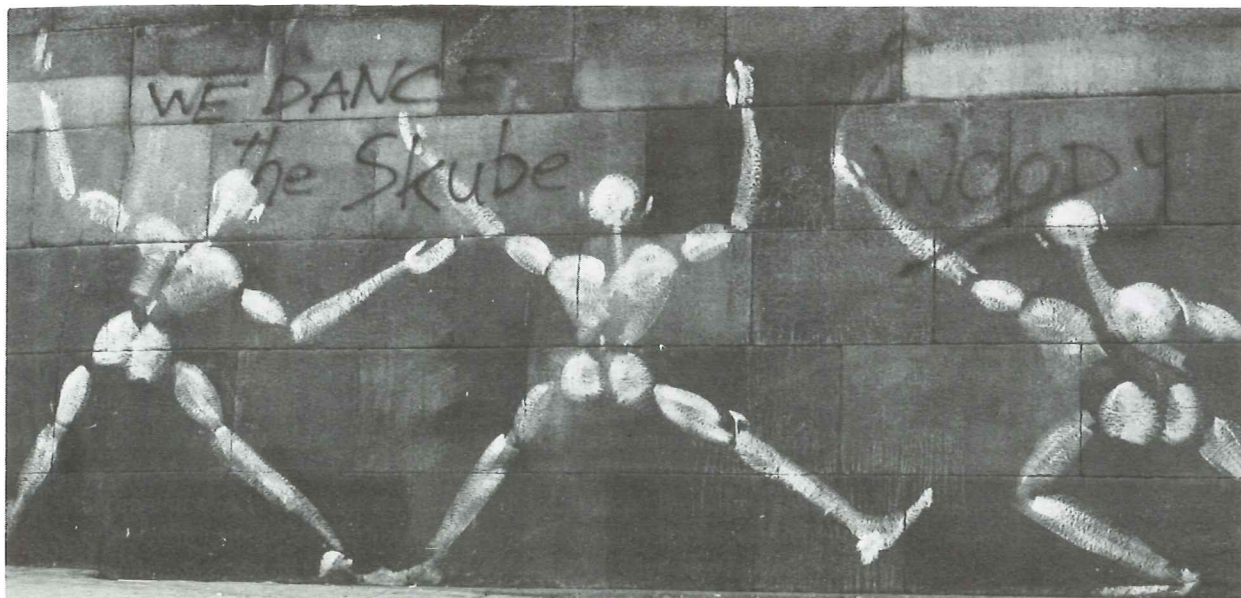
wild-style

graffiti-målning (1) bestående av komplicerat sammanflätade bokstäver för att försvåra efterapning

writer

person som utövar *graffiti*

Källor: Forskning och framsteg 1/1989; Vår Bostad 11/1990

Termfrågor i urval

Definitionsfrågor

bränsle

FRÅGA: Hur definieras *bränsle*?

SVAR: I TNCs Energiordlista står det 'ämne eller vara innehållande ämne med kemiskt eller på annat sätt bunden energi som utnyttjas för omvandling till värme eller annan energiform'.

energiåtervinning och energiutvinning

FRÅGA: Hur skiljer man mellan *energiåtervinning* och *energiutvinning*? Jag tycker att om man eldar upp återvunnet papper kan det inte kallas *energiåtervinning* eftersom den energi som frigörs är den som fanns i träet från början. Om man däremot skulle elda aluminium är energin som frigörs tillförd av en mänsklig process och därför tycker jag att det bör kallas *energiåtervinning*.

SVAR: Energiåtervinning är när man tar till vara energi som skulle ha gått förlorad inom en och samma process, till exempel bromskraft i ett tåg som omvandlas till elektrisk energi. När man eldar upp kartonger eller aluminium bör det heta *energiutvinning*. De är båda samma typ av process. Det skulle bli väldigt svårt att hålla reda på vilken typ av energi och vilka bindningar som bryts ned vid varje förbränning. Och vad skulle man kalla sopförbränning där det både ingår aluminiumburkar och kartonger?

informatik

FRÅGA: Vad är *informatik*?

SVAR: Vetenskapen *informatik* definieras som 'vetenskapsgren som avser information i allmänhet samt datorstödd insamling, bearbetning och överföring av information. Informatik anknyter dels till beteendevetenskapernas kommunikationsbegrepp, dels till den teknologi som används för databehandling.' Termen *informatik* används också som kortform av *informationsteknik*: 'teknik för insamling, lagring, bearbetning, återfinnande samt kommunikation och presentation av data'.

komponent

FRÅGA: Hur definieras *komponent*? Finns det någon storleksgräns för komponenter? Är termen begränsad till elområdet?

SVAR: *Komponent* kan definieras som 'del av system'. Komponenterna kan vara stor eller liten, abstrakt eller konkret, enkel eller komplicerad, beroende på vad det är för system den ingår i. Termen *komponent* används inom olika fackområden, till exempel inom byggområdet. I TNC 89 Plan- och byggtärmer definieras *byggkomponent* som 'förtillverkad produkt som utgör en tydlig enhet i ett system, t ex stomsystem eller installationssystem'. En *byggkomponent* skiljer sig från ett *byggelement* genom att den utgör en tydlig enhet även sedan den byggts in i systemet.

Med *komponent* kan man också avse ett fristående föremål som är avsett att byggas in i ett system, till exempel ett löst motstånd som ännu inte lösts fast på kretskortet.

rastergrafik och vektorgrafik

FRÅGA: Hur definieras *rastergrafik* och *vektorgrafik*?

SVAR: *Rastergrafik* är 'datorgrafik där bilderna byggs upp av pixlar (eller bildpunkter) arrangerade i ett rutnät'.

Vektorgrafik är 'datorgrafik där de grafiska elementen representeras av linjer, vanligen definierade av koordinaterna för ändpunkterna'.

Formfrågor

syraanhydrid

FRÅGA: Har jag fattat rätt om *syraanhydrid* att man har kvar *a* i fogen för att inte förväxla syra och syre? Och gör man på samma sätt med sammansatta syror som till exempel ättikssyra?

SVAR: Ja, du har fattat rätt. Förväxlingsrisken föreligger även med sammansatta syror, så det heter *ättiksyraanhydrid*.

seriestripp

FRÅGA: Hur böjs ordet *stripp* (seriestripp)? Enligt Svenska Akademiens ordlista borde man säga ett stripp, flera stripp, men "alla" i branschen säger en stripp, flera strippar.

SVAR: Om bruket är sådant böjer vi oss för det. För övrigt finns det ju andra snarlika ord som böjs så, t ex en *tipp*, flera *tippor*; en *tripp*, flera *trippor* (även *trippor*).

vätning, vätt

FRÅGA: När man väter något med kvicksilver brukar man kalla detta för *kvicksilvervätning*. Hur böjer man det om man vill säga att något är kvicksilver-...?

SVAR: Något är *kvicksilvervätt*, några saker är *kvicksilvervätta*.

Förkortningar

EMP och RÖS

FRÅGA: Vad står *EMP* och *RÖS* för? Förkortningarna nämns ofta i samband med datorsäkerhet.

SVAR: *EMP* står för Electromagnetic Pulse. I samband med datorsäkerhet menar man oftast den elektromagnetiska pulsen som uppstår vid kärnvapenexplosioner och som kan radera ut allt som finns i datorsystemet. Elektromagnetiska pulser förekommer även i andra sammanhang, men då påverkas inte datorsystemen. *RÖS* står för Røjande Signaler. Det är de radiovågor som alltid finns runt t ex en bildskärm och som går att avläsa. Företag som sysslar med system för datorsäkerhet talar om *EMP*- och *RÖS*-skydd.

Besiktad?

Ordvalsfrågor

besikta eller besiktiga

FRÅGA: Vad tycker TNC att man skall säga: *besiktiga* eller *besikta*?

SVAR: I SAOL står båda alternativen med "besikta" först. TNC anser också att formerna är likvärdade. Men i valet mellan två former brukar vi rekommendera den kortare, alltså *besikta*. Formen *besikta* är för övrigt inte något nytt påfund, som många tror, utan finns belagt i SAOB redan 1583.

bygla

FRÅGA: Finns det något svenskt ord för *strappa*? Passar det med *bygla*?

SVAR: I svensk standard finns termen *strapp* med synonymen *bygel* för

ledning som fästs på kretskort. Det är då rimligt att man säger *strappa* eller *bygla* om att fästa ledningen på kretskortet.

datakonsult m m

FRÅGA: Jag översätter en film om Jugoslavien och skulle vilja veta de svenska yrkestitlarna på personer som projekterar och installerar dataanläggningar åt företag och på personer som arbetar med konstruktion och underhåll av datorer.

SVAR: En *datakonsult* bedömer önskemål och krav från datoranvändare, beräknar och följer upp kostnader och resurser och medverkar i beslut om teknik och metoder.

En *systemanalytiker* analyserar en verksamhet i avsikt att se om den skulle underlättas av datorisering.

En *systemerare* utvecklar informations- och databehandlingssystem.

En *programmerare* utarbetar maskinellt läsbara instruktioner till datorer.

En *systemansvarig datatekniker* sköter drift och löpande underhåll av såväl datorer som program.

förnättningsgrad eller tvärbidningsgrad

FRÅGA: Kemisterna säger ibland *förnättningsgrad* och ibland *tvärbidningsgrad*. Vad heter det egentligen?

SVAR: *Tvärbidningsgrad* är vanligare, men båda termerna förekommer. Vi rekommenderar *tvärbidningsgrad* som beskriver tydligare att det är just bindningssättet det handlar om.

brottsförebyggande verksamhet

FRÅGA: En arbetsgrupp inom polisen gör en utredning om brottsförebyggande verksamhet. Vi har fyra begrepp men saknar bra termer för två av dem. *Brottsförebyggande verksamhet* är det överordnade begreppet som riktar sig till gärningsmän, presumtiva gärningsmän och offer. *Brottsförhindrande verksamhet* riktar sig mot presumtiva offer och det handlar mest om larm och bevakning. Verksamhet riktad mot sådana som aldrig har begått brott kallas *proaktiv* och mot gärningsmän för *reaktiv* eller *repressiv*. Kan ni hjälpa oss med förslag på termer?

SVAR: *Proaktiv* är svårtolkat. Med ett svenskt ord skulle man kunna säga *brottsdebutshindrande* för verksamhet som syftar till att förhindra ungdomar och andra att begå brott; med ett främmande ord skulle man kunna säga *preventiv*. *Reaktiv* är också en svårtolkad term och *repressiv* ger farliga, negativa associationer när det kopplas till polisiär verksamhet. *Återfallsförhindrande* är en bättre, genomsynlig svensk term.

industriapplikation och accesstid

FRÅGA: Jag skall hålla ett föredrag och beröra en text där följande termer förekommer: *industriapplikation* och *accesstid*. Är det lämpliga termer, finns de?

SVAR: Säg hellre *industritillämpning* (det är en mer genomsynlig term). TNC och SIS har länge rekommenderat *åtkomsttid* men det tycks som om det har haft dålig genomslagskraft. Man får nog acceptera *accesstid* nu.

nitrogen eller kväve

FRÅGA: I en standardiserad provningsföreskrift står att man ska ha "torr nitrogenatmosfär". Får man inte använda *kväve* i sådana här sammanhang?

Brottsförebyggande verksamhet.

SVAR: Jovisst. Det har tidigare funnits en strävan, bland annat från standardiseringshåll, att använda de internationella kemiska namnen, som till exempel *oxygen* och *nitrogen*, men det visade sig att *syre* och *kväve* var alldeles för vedertagna. Nu används båda uttrycken häller om buller. På gasflaskor står nästan alltid de internationella namnen. I övrigt rekommenderar vi de svenska. Skriv *kvävgasatmosfär*, det är vanligast.

Översättningsfrågor

air bag

FRÅGA: Har TNC något förslag på term för *air bag*, dvs den där ballongen som blåses upp framför föraren i en bil vid krock?

SVAR: På kansliet har vi hört den engelska termen samt *luftkudde* och *stötpåse*. *Luftkudde* är en vanlig teknisk term som förekommer i många sammanhang och det kan avse en kudde både bildligt (det bildas luftkuddar) och bokstavligen (luftkuddefarkost); därför är det en inte särskilt genom-

synlig term. Termen *stötpåse* är något missvisande eftersom en *air bag* är mycket större än en påse. *Luftsäck* för tankarna till biologi eller medicin. *Krockballong* är ganska bra så länge som man fyller ballongen med gas, men tänk om det utvecklas "krockskydd" som fylls med skum eller pulver?

Krockkudde ger information om att det är något mjukt som kan ta emot en stöt vid en krock. Prova den termen! Den har dessutom börjat dyka upp i pressen.

approval body m m

FRÅGA: Hur har *approval body*, *approved body*, *inspection body* och *notified body* översatts i EG-direktiv?

SVAR: Vi hittade belägg för *approved body* som har översatts till *godkänt organ* och *inspection body* som översatts till *kontrollorgan*. *Approval body* bör översättas med *godkännande organ* och *notified body* med *anmält organ*. Dessa termer finns med i en kommande svensk standard.

biphenyl, diphenyl

FRÅGA: I ett EG-direktiv står det om *dihydroxydiphenyl* på engelska och det har genomgående ändrats till *dihydroxibifenyl* i de svenska översättningarna. Kan detta vara ett fel i den engelska texten eller är det skillnad på svenska och engelska i det här fallet?

SVAR: Det verkar vara ett fel i den engelska texten. IUPACs regler för hur man använder *bi* och *di* är lika på svenska och engelska. *Di* används för att ange att det finns två grupper eller atomer som sitter på någon annan förening, som till exempel diklorometan, difenyleter och liknande. Det hade alltså kunnat finnas en förening som heter *dihydroxidifenylmetan*.

I det här fallet sitter inte fenylgrupperna på något annat eftersom namnet slutar efter fenyl. Då måste det vara *bifenyl* det handlar om, som är namnet på den förening som består av två ihopsatta fenylgrupper (två ihopkopplade ringar, som alltså inte sitter på någon annan förening). *PCB* är en samlingsbeteckning för *polykloretrade bifenyler*. Här sitter det två hydroxigrupper på molekylens i stället för klor.

building product

FRÅGA: Enligt TNC 89 Plan- och byggtermer är *building product* det samma som *byggvara*. I Finland rekommenderas nu för tiden termen *rakennustuote* som motsvarighet till *building product*. Nu vill någon skriva *byggprodukt* på svenska, grundat på den finska termen *-tuote*. Är det en svensk term överhuvudtaget?

SVAR: Det tycks som om *byggprodukt* syftar på samma begrepp som *byggvara*, men det enda belägg vi kunnat finna på *byggprodukt* är i den svenska översättningen av EGs White Paper, som motsvarighet till *construction product*. Egentligen är det inte så bra med *-produkt* eftersom det leder tanken till att det är en fråga om en produkt som **resultat** av byggandet.

I själva verket är det ju murbruk, tegelsten, virke etc som används i byggandet. *Byggvara* hade varit en bättre översättning.

examensarbete

FRÅGA: Hur ska jag översätta *Examensarbete om elektronik*? Kan jag skriva *Thesis on electronics*?

SVAR: *Report on electronics* är

bättre. *Thesis* brukar användas om ett längre akademiskt arbete, särskilt en doktorsavhandling. Engelskans *report* motsvaras främst av *rapport*, men kan också användas om ett inte så omfattande examensarbete.

fluid

FRÅGA: I ett EG-direktiv har *non-corrosive fluid* översatts med *icke-frätande fluid*. Det handlar om tryckutmattningsprovning av stålglasflaskor. Kan inte *vätska* användas i stället för *fluid*?

SVAR: Nej. I det här fallet bör man använda *fluid* som är en sammanfattande term för vätska och gas.

fuzzy logic

FRÅGA: Hur översätter man *fuzzy logic*?

SVAR: Några förslag till svenska termer som vi har noterat är *oskarp logik*, *suddig logik*, *luddig logik* och *luddlogik*. Av dessa termer förordar vi *oskarp logik*, bland annat därför att skärpa är något som ofta sätts i samband med logik. Det engelska ordet *defuzzification* kan då översättas med *skärpning*.

"Byggvara" är bättre än "byggprodukt"

högkostnadskort

FRÅGA: Vad heter *högkostnadskort* på engelska?

SVAR: I Riksförsäkringsverkets information på engelska översätts *högkostnadsskydd* med *protection for high costs* och *högkostnadskort* med *high costs protection card*. Högkostnadskortet ersatte 15-kortet i januari 1991. Det har samma funktion som 15-kortet, dvs man samlar på sig kvitton och stämplat för sina läkar- och läkemedelsutgifter. Men för att numera bli berättigad till ett frikort måste man ha utgifter som uppgår till en viss summa som bestäms enskilt av varje landsting och inte som tidigare ett visst antal medicinuttag/läkarbesök.

mule, hinny

FRÅGA: Vad är det för skillnad på *mule* och *hinny*? I de engelsk-svenska lexikon jag har översätts båda med *mulåsna*.

SVAR: *Mule* heter *mula* på svenska och är en steril avkomma med åsnepappa och hästmamma. *Hinny* är det som på svenska heter *mulåsna* och det är en steril avkomma med hästpappa och åsnemamma.

recall

FRÅGA: Finns det någon svensk etablerad motsvarighet till termen *recall*? Detta substantiv används inom

Datavetare?

informationsåtervinning och betyder ungefär att det är ett visst antal dokument som man får fram vid en sökning ställt i proportion till det totala antalet dokument som finns.

SVAR: *Uppfångning* används i flera handböcker i ämnet, men alla författare har för säkerhets skull skrivit den engelska termen inom parentes.

root mean square

FRÅGA: På engelska skriver man *root mean square* som i svenska texter brukar förkortas med *rms* eller *r.m.s.*. Finns det någon svensk över-

sättning av termen och förkortningen?

SVAR: Den svenska översättningen är *kvadratisk medelvärde*, men vi har inte lyckats hitta något belägg för en svensk förkortning.

computer scientist

FRÅGA: Vad kallas en *computer scientist* på svenska?

SVAR: Eftersom *computer science* brukar översättas med *datavetenskap* bör det heta *datavetare*, i analogi med till exempel *systemvetare* och *naturvetare*.